

A photograph of three women in an office environment. One woman on the left is pointing at a document on a desk. Another woman in the center is looking at the document. A third woman on the right is sitting at a desk with a laptop, looking towards the camera. The office has a bulletin board with papers and a potted plant in the background.

**Wat professionals moeten weten
over privacy bij samenwerking
onderwijs en jeugdhulp**

Bij samenwerking tussen scholen en partners uit de jeugdhulp zijn er veel vragen over bescherming van de privacy, zeker nu de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) in werking is getreden. Privacybescherming betekent het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Het gaat om zorgvuldig handelen en informatiebeveiliging.

Het bevoegd gezag/schoolbestuur moet veel regelen, maar professionals in het onderwijs en jeugdveld moeten kennis hebben over de belangrijkste principes met betrekking tot privacy, zodat zij zorgvuldig kunnen handelen.

> Uitgebreidere informatie over de onderwerpen in deze publicatie is te vinden in de '[Handreiking gegevens-uitwisseling voor scholen die samenwerken met externe partners](#)'.

Wat moet een professional in onderwijs en jeugdhulp weten?

Om zorgvuldig te handelen, in overeenstemming met de AVG, moet een professional in het onderwijs of de jeugdhulp basiskennis hebben over de AVG. Hulpverleners hebben daarnaast te maken met de Jeugdwet, de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) én hun eigen beroepscode (ook als zij in dienst zijn van een school). Het onderwijs heeft te maken met de onderwijswetten: Wet op het primair onderwijs (WPO), Wet op het voortgezet onderwijs (WVO), Wet op de expertisecentra (WEC) en Wet educatie en beroeps- onderwijs. Onderwijsprofessionals hebben geen beroepscode.

Wat zijn persoonsgegevens?

Persoonsgegevens zijn alle gegevens over een persoon en die persoon identificeerbaar maken. Er zijn ook bijzondere persoonsgegevens: gegevens over ras/etnische afkomst, seksuele oriëntatie, politieke gezindheid, gezondheid, religie, vakbond, genetische en biometrische gegevens. Deze gegevens mogen niet verwerkt worden, tenzij er een wet is die verwerking verplicht of mogelijk maakt, zoals bij passend onderwijs en hulpverlening, of wanneer er toestemming is van de betrokkene(n). Bij het verwerk van gezondheidsgegevens geldt geheimhoudingsplicht. Hulpverleners hebben die plicht al op grond van hun ambt. Voor scholen is het raadzaam om dit in het arbeidscontract te regelen. Bij een samenwerking of gegevens- uitwisseling tussen onderwijs en jeugdhulp gaat het vaak om gezondheidsgegevens. Ook in brede zin: gegevens over bijvoorbeeld gedrag en gezinsfactoren.

Wat is 'verwerken' van persoonsgegevens?

Verwerken omvat alles wat gedaan wordt met informatie over een persoon, mondeling en schriftelijk.

Basisregels voor het verwerken van persoonsgegevens

Doelbinding

Om persoonsgegevens te mogen uitwisselen of opslaan is een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel noodzakelijk. Bij multidisciplinaire samenwerking moet dat een gezamenlijk doel zijn. Dit kan in algemene zin zijn vastgelegd voor de samenwerking, maar moet ook bij elk individueel bespreek- of hulptraject. Feitelijk gaat het dan om de ondersteuningsbehoeften en hulpvragen van jeugdigen en eventueel hun ouders.

Grondslag

Er moet een grondslag zijn, op basis waarvan je informatie mag uitwisselen. De belangrijkste grondslagen zijn:

- Toestemming
- Wettelijke plicht
- Bescherming vitaal belang
- Uitvoering van een overeenkomst
- Algemeen belang
- Gerechtvaardigd belang.

Bij samenwerking van scholen met jeugdhulp is de grondslag bijna altijd 'toestemming'.

Toestemming

Met het uitgangspunt 'Praten mét en niet praten óver' kunnen veel moeilijkheden rond privacy en toestemming voorkomen worden. Toestemming moet aan een aantal voorwaarden voldoen:

- De toestemming moet vrij gegeven zijn.
- De jeugdige/ouder moet precies weten waarvoor toestemming wordt gegeven. Het doel, welke informatie en met wie.
- De toestemming moet ondubbelzinnig zijn.
- Je moet kunnen aantonen dat er toestemming is gegeven. Bij multidisciplinaire samenwerking bij voorkeur schriftelijk (zie [toestemmingsformulier](#) in de handreiking).

Pas als ouders en leerling weten welke gegevens worden verwerkt kunnen ze over die gegevens hun rechten uitoefenen.

Rechten van jeugdige/ouders

Ouders en leerlingen hebben diverse rechten ten aanzien van de verwerking van hun persoonsgegevens.

- **Recht op informatie;** weten welke gegevens verwerkt worden, hoe en waarom.
- **Recht op inzage;** inzage in het leerlingdossier of een afschrift daarvan binnen 4 weken zonder kosten.
- **Recht op rectificatie;** alleen feitelijkheden, geen professionele opvattingen.
- **Recht op vergetelheid;** recht om 'vergeten' te worden door in bepaalde situaties persoonsgegevens te laten verwijderen, tenzij er een wettelijke verplichting geldt om die gegevens te verwerken.
- **Recht op beperking;** minder of tijdelijk geen gegevens verwerken, als ze onjuist, onnodig, onrechtmatig zijn, of bezwaar is gemaakt.
- **Recht van bezwaar;** bij persoonlijke omstandigheden of gebruik voor marketingdoeleinden.
- **Recht op dataportabiliteit;** recht van betrokkene om digitale persoonsgegevens over te kunnen dragen.
- **Recht op een menselijke blik bij besluiten;** recht op een menselijk blik bij geautomatiseerde besluitvorming en profilering.

Principes voor zorgvuldig handelen

Naast doelbinding en het hebben van een grondslag, gelden nog enkele andere principes voor zorgvuldig handelen:

- **Transparantie;** duidelijkheid over het verwerken van gegevens in het algemeen en in specifieke situaties en de rechten van betrokkenen.
- **Dataminimalisatie;** de informatie moet noodzakelijk zijn, zo min mogelijk maar wel voldoende voor het doel. Weeg af of anoniem of 'buitenkantinformatie' voldoende is.
- **Data-integriteit;** de gegevens moeten correct zijn en de uitwisseling moet veilig gebeuren, via beveiligde mail of beschermde webomgeving.

Wat te doen bij datalekken?

Ken de procedure die het bestuur hiervoor heeft vastgesteld. Meestal gaat het via de schoolleider/manager naar de functionaris gegevensbescherming (FG). Bij (mogelijke) datalekken in de multidisciplinaire samenwerking moeten alle partners op de hoogte gesteld worden.

Wat moet het bevoegd gezag (schoolbestuur) regelen?

Het bevoegd gezag moet onder meer het volgende regelen, zodat professionals hun werk goed kunnen doen:

- Overzicht van alle verwerkingen maken.
- Verwerkersovereenkomsten afsluiten met leveranciers.
- Functionaris gegevensbescherming aanstellen.
- Gegevensbeschermings- effectbeoordeling (DPIA) uitvoeren.
- Zorgen voor beveiligde mailverbinding of een met autorisaties beveiligde gezamenlijke webomgeving.
- Procedure instellen voor het melden van datalekken.

Specifiek voor de samenwerking onderwijs en jeugdhulp is een gezamenlijke doelbepaling nodig, evenals goede afspraken over verantwoordelijkheden en zorgvuldige werkwijzen rond privacy. Het bevoegd gezag is ook verantwoordelijk voor het zorgvuldig handelen van externe personen die op school werkzaam zijn, zoals schoolpsychologen, (ortho)pedagogen en schoolmaatschappelijk werkers en moet weten welke wetgeving voor hen geldt. Zie hiervoor de [handreiking voor pedagogen in het onderwijs](#).

Tips voor multidisciplinair overleg (MDO)

- Startpunt is altijd 'praten mét en niet praten óver!'.
- Zo niet, dan is ondubbelzinnige toestemming nodig .
- Toestemming zo regelen dat die ook voor andere partners geldig is (zie het [toestemmingsformulier](#)).
- Toestemming nodig van gezagdragende ouder(s) of voogd bij leerlingen <16 jaar en van de leerling indien 16+.
- Alternatief: anoniem (niet herkenbaar) bespreken.
- Uitzondering bij ernstige zorgen over de veiligheid van de leerling. Dan goed documenteren.
- Nooit méér gegevens dan nodig, maar wel voldoende voor de hulpvraag.
- Verstuur notulen via beveiligde mail of webomgeving met beperkte autorisaties.
- Realiseer als onderwijsprofessional dat een hulpverlener een persoonlijke afweging moet maken als geheimhouder en op grond van de beroepscode (met tuchtrecht).
- Stel vast hoe, waar en door wie de uitkomsten van een multidisciplinair overleg geregistreerd worden.

Leeftijdseisen toestemming jeugdige:

- < 12 jaar: toestemming ouder(s) met gezag/voogd
- 12-16 jaar: toestemming ouders(s) met gezag/voogd, maar de mening van de jongere telt steeds meer mee
- > 16 jaar: toestemming jongere

In de hulpverlening is van 12-16 jaar zowel van de ouder(s) als de jongere toestemming nodig.

Voorwaarden toestemming ouders:

Ouders zijn gezagdragend:

- Bij huwelijk of geregistreerd partnerschap hebben beide ouders gezag.
- Geen huwelijk of geregistreerd partnerschap: moeder automatisch gezag, gezag vader moet worden aangevraagd, erkennen is niet voldoende.
- Gescheiden: beide ouders gezag, tenzij de rechter anders bepaalt.
- Alleenstaand: Dan kunnen één of twee ouder(s) gezag hebben.
- Ouder(s) zonder gezag hebben wel recht op algemene informatie.
- De school mag afgaan op wat ouders zeggen. Vraag de ouder bij twijfel om uittreksel Centraal Gezagsregister. Indien de ouder stelt alleen gezag te hebben maar er niets in het Gezagsregister staat, vraag dan een uittreksel basisadministratie van de gemeente op.
- De voogd heeft dezelfde bevoegdheden als een ouder met gezag.
- De pleegouder(s) heeft geen gezag en geen recht op informatie zonder toestemming van de ouder(s).
- De jeugdbeschermer (voorheen gezinsvoogd) heeft bij ondertoezichtstelling (OTS) geen ouderlijk gezag. De bevoegdheden liggen bij de ouder(s). Hij heeft wel recht op informatie van school.

> Wanneer is toestemming niet nodig? Professionals hebben meldrecht ten aanzien van Veilig Thuis (huiselijk geweld en kindermishandeling), de Verwijsindex en de Raad voor de kindbescherming. De jeugdbeschermer in het kader van uitvoering OTS. In alle gevallen moeten hulpverleners wel proberen toestemming te krijgen. Anderen moeten wel informeren. Scholen hebben voor het aanvragen van extra ondersteuning of een toelaatbaarheidsverklaring (TLV) geen toestemming nodig.

> Colofon

© 2019 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteur Marij Bosdriesz, Mirthe Maessen

Fotografie Martine Hoving, Marcel van den Bergh, Marsel Loermans

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp